

پیش‌ها و پاسخ‌ها

کد پرسش: ۴۲۵

مقدمات
عقل و شرع
حجیت عقل و مراتب آن

پرسش کننده:
عارف عابدینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره پرسش: ۴

تاریخ پرسش: ۱۳۹۷/۱۱/۲۲

تفاوت عقل و فطرت در چیست؟ آیا با تمسک به فطرت هم می‌توان حق را از باطل تشخیص داد؟ آیا فطرت، خاصّ انسان است؟

پاسخ به پرسش شماره: ۴

تاریخ پاسخ به پرسش: ۱۳۹۷/۱۱/۳۰

لطفاً به نکات زیر توجه فرمایید:

۱. عقل، نیروی ادراک و تمییز است و فطرت، طبیعت انسان که خداوند او را بر آن آفریده؛ چنانکه فرموده است: ﴿فَطَرَتِ اللَّهُ النَّاسَ عَلَیْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ (روم / ۳۰)؛ «فطرت خداوند که مردم را بر آن آفرید، برای آفرینش خداوند تغییری نیست». بنابراین، فطرت اعمّ از عقل است و ساختار، غرایز، ادراکات و گرایش‌های طبیعی انسان را در بر می‌گیرد و او را به موجودی مستعدّ کمال تبدیل می‌کند.

۲. عقل از فطرت جدا نیست، بلکه جزئی از آن است. عقل فطرت را می‌شناسد و از شناخت آن برای شناخت حق و باطل بهره می‌برد. از نظر عقل، کاری که با فطرت انسان یعنی با ساختار، غرایز، ادراکات و گرایش‌های طبیعی او منافات دارد، بد محسوب می‌شود، در حالی که فطری بودن یک کار به معنای طبیعی بودن آن، نشانه‌ی خوب بودن آن است. فطرت انسان، «حنیفیّه» است؛ یعنی خداجو و حقگرا است و از این رو، خداوند آن را «دین قیّم» نامیده و فرموده است: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَیْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَیِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (روم / ۳۰)؛ «پس روی خود را به سوی دین حنیف بگردان، فطرت خداوند که مردم را بر آن آفرید، برای آفرینش خداوند تغییری نیست، آن همان دین قیّم است، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند». فطرت انسان، به سوی خوبی مایل است و از بدی نفرت دارد؛ زیبایی، تناسب و هماهنگی را می‌پسندد و از زشتی، عدم تناسب و ناهماهنگی بیزار است؛ بقاء، کمال و سعادت را دوست می‌دارد و از فنا، نقصان و شقاوت می‌گریزد. این طبیعت انسان است که با آن زاده می‌شود، ولی غالباً تحت تأثیر خانواده و جامعه رنگ می‌بازد؛ چنانکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است:

«كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَدُّ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ» (مسند أحمد، ج ۲، ص ۳۹۳؛ صحیح البخاری، ج ۲، ص ۹۷؛ صحیح مسلم، ج ۸، ص ۵۲؛ سنن أبی داود، ج ۲، ص ۴۱۶؛ سنن الترمذی، ج ۳، ص ۳۰۳)؛ «هر نوزادی بر فطرت زاده می‌شود، پس پدر و مادرش او را یهودی یا مسیحی یا زرتشتی می‌کنند».

۳. فطرت به معنای ساختار، غرایز، ادراکات و گرایش‌های طبیعی، خاص انسان نیست؛ زیرا هر جنبنده‌ای در جهان با ساختار، غرایز، ادراکات و گرایش‌هایی طبیعی آفریده شده است که او را به سوی کمالش هدایت می‌کند؛ چنانکه خداوند فرموده است: ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ (طه / ۵۰)؛ «(موسی) گفت: پروردگار ما کسی است که به هر چیزی آفرینشش را داد، سپس (آن را) هدایت کرد»، ولی مسلماً فطرت انسان از فطرت سایر جنبندگان برتر است؛ همچنانکه عقل او بر عقل آن‌ها برتری دارد و این چیزی است که او را بر آن‌ها مسلط ساخته است.

دفتر حفظ و نشر آثار منصور هاشمی خراسانی
بخش باگمبلی به پیش ما

پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار منصور هاشمی خراسانی حفظ الله تعالی

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.

صفحه کانال تلگرام پایگاه

صفحه گوگل پلاس پایگاه

صفحه فیسبوک پایگاه

لینک مطلب فوق